Геврек Ю.С.,аспірант кафедри економіки і фінансів,
*Одеський національний морський університет***Gevrek Yuliia,**Postgraduate Student of the Department of Economics and Finance,
*Odessa National Maritime University***ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМУ КОМПЛЕКСНОГО
УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ****Геврек Ю.С. Теоретичні основи механізму комплексного управління ризиками на підприємстві.**

У дослідженні розглянуто сутність ризику на законодавчому та теоретичному рівнях, визначено основи процесу управління ризиками підприємства, його задачі, принципи та методи. Встановлено, що вибір конкретних методів і прийомів управління ризиками відображає тактичну цілеспрямованість підприємства, що проявляється у виборі оптимального методу для конкретного рішення за найбільш сприятливих умов у певній реальній господарській ситуації. За результатами дослідження запропоновано механізм комплексного управління ризиками, який базується на системному підході та спрямований на збільшення вартості підприємства через використання методів вибору джерел фінансування ризику, стратегій управління ризиком, його аналізу на основі розрахунку критерія ефективності та отримання системного ефекту.

Ключові слова: ризик, управління ризиками, принципи та методи управління ризиками, механізм, системний підхід.

Геврек Ю.С. Теоретические основы механизма комплексного управления рисками на предпри-

ятии. В исследовании рассмотрена сущность риска на законодательном и теоретическом уровнях, определены основы процесса управления рисками предприятия, его задачи, принципы и методы. Установлено, что выбор конкретных методов и приемов управления рисками отражает тактическую целеустремленность предприятия, что проявляется в выборе оптимального метода для конкретного решения по наиболее благоприятным условиям в определенной реальной хозяйственной ситуации. По результатам исследования предложен механизм комплексного управления рисками, который базируется на системном подходе и направлен на увеличение стоимости предприятия за счет использования методов выбора источников финансирования риска, стратегий управления риском, его анализа на основе расчета критерия эффективности и получения системного эффекта.

Ключевые слова: риск, управление рисками, принципы и методы управления рисками, механизм, системный подход.

Gevrek Yuliia. Theoretical fundamentals of the mechanism of comprehensive risk management at the

enterprise. The research considers the essence of risk at the legislative and theoretical levels is considered, the basic bases of process of management of risks of the enterprise are defined. It is established that from the point of view of the business entity, the risk is considered as a probable event, action and / or inaction, which leads to negative consequences in the form of losses or additional losses, loss of income and non-performance of contractual obligations or tax obligations. In the context of the study, given the development of theoretical aspects and practical application, it is accepted that risk management in the enterprise should be considered as a process of minimizing, diversifying, limiting or leveling the impact of potential risks on the entity by using available methods to reduce management decisions or compensation for losses in the event of adverse events. It was proved that the choice of specific methods and techniques of risk management reflect the tactical focus of the enterprise, which is manifested in the choice of the optimal method for a particular solution under the most favorable conditions in a given real economic situation. In this case, the mechanism of integrated risk management in the enterprise must be considered in the context of the essence, objectives, principles and process of its implementation. The systematization is made and the characteristic of the principles of enterprise risk management is presented, the methods of enterprise risk management, their typology and characteristics are determined. According to the results of the study, a mechanism of integrated risk management is proposed, which is based on a systematic approach and aims to increase the value of the enterprise through the inclusion of methods for selecting sources of risk financing, risk management strategies, its analysis based on efficiency criteria and system effect. The main result of this approach is to obtain a systemic effect in the form of additional reduction of the overall level of economic risk of the entity or in the form of reduction of costs for the implementation of preventive and compensatory measures to reduce economic threats.

Key words: risk, risk management, principles and methods of risk management, mechanism, system approach.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження у напрямі теоретичних основ механізму комплексного управління ризиками на підприємстві обумовлена таким підґрунтям:

- економічна ситуація в Україні нині характеризується підвищеною нестабільністю й потребує прискіпливої уваги до організації управління та вдосконалення управлінських процесів [1, с. 29];

- сучасне гіперконкурентне економічне середовище, в межах якого функціонують суб'єкти господарювання та фінансові установи, характеризується значним ступенем невизначеності та ризикованості [2, с. 30];

- сучасний стан господарювання підприємств характеризується нестійкими тенденціями розвитку, сезонними коливаннями попиту, зростанням цін на послуги, невисокою еластичністю попиту за ціною [3, с. 186].

Отже, для ефективного функціонування будь-якого підприємства одним із ключових чинників є формування чіткої та збалансованої системи управління ризиками як у теоретичному, так і в практичному сенсі. При цьому захищеність від ризиків для підприємства дає низку переваг, зокрема можливість залучення інвестицій та розвиток підприємства, отримання кредитів, зростання прибутковості, рівня конкурентоздатності та втримання ринкових позицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Предметом дослідження сутності, класифікації та методів управління ризиками є роботи багатьох науковців. Сутність ризику як економічної категорії, причини його виникнення, підходи до класифікації та методичний інструментарій оцінювання ризиків діяльності підприємства визначені в роботах Р.М. Качалова [4], А.Ф. Кривко [3], Т.В. Семенютіної [5], Ю.С. Скакальського [2], В.А. Успенського [6]. Процесу управління ризиками на підприємстві присвячені роботи Т.М. Борисової [7], І.О. Горго [1], І.В. Свиноус, О.Ю. Гаврик [8], Ю.С. Скакальського [2], Н.С. Скопенко [9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій дав змогу визначити, що теоретична база управління ризиками досить розроблена, при цьому відкритими залишаються питання однозначності категоріального апарату стосовно визначення категорії ризику з позиції суб'єкта господарювання, зокрема на законодавчому рівні, вибору методу управління ризиками, однозначності щодо якісної та кількісної оцінки ризиків. Підходи до створення механізму комплексного управління ризиками на підприємстві пропонуються фрагментарно, без єдиної концептуальної основи та мають характер часткового вирішення науково-практичних завдань щодо цієї проблематики. Крім того, прикладний аспект застосування методів управління ризиками під час прийняття конкретних рішень також є дискусійним та відкритим, а процес прийняття рішень необхідно змінювати з управління окремими ризиками на управління сукупністю ризиками, для чого необхідно провести подальше дослідження класифікації факторів ризику й показників його оцінки.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є визначення особливостей формування механізму комплексного управління ризиками суб'єктів господарювання у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. З огляду на посилення ринкової конкуренції підпри-

ємств у напрямі функціонування в умовах невизначеності та мінливості вплив ризику на результати діяльності збільшується, причому цей вплив за останній час має негативний характер, що проявляється у зменшенні прибутковості, а іноді входженні у зону збитковості деяких суб'єктів господарювання.

Ризик – це об'єктивно неминучий елемент прийняття будь-якого управлінського рішення через те, що невизначеність – неминуча характеристика умов господарювання. Він має місце тільки там, де може бути як мінімум два можливі альтернативні результати. У ситуації, коли можливий тільки один результат, ризику немає, оскільки альтернативи відсутні. Більшість управлінських рішень підприємства приймається в умовах невизначеності та економічного ризику. Щоб вижити, підприємствам потрібно не уникати ризику, а вміти правильно оцінювати його ступінь і безпосередньо управляти ним задля обмеження [10].

На сучасному етапі розвитку економіки відбувається загострення конкуренції серед підприємств окремих галузей, що потребує пошуку новітніх інноваційних інструментів управління щодо підвищення конкурентоспроможності. Пошук та вибір таких інструментів дає змогу визначати нові види продукції (робіт, послуг) та форми бізнесу, здійснювати пошук найбільш безризикових джерел фінансування. Отже, механізм комплексного управління ризиками на підприємстві необхідно розглядати у контексті сутності, задач, принципів та процесу його здійснення.

Враховуючи те, що діяльність суб'єкту господарювання нерозривно пов'язана з чинною законодавчою базою, вважаємо доцільним розглядати управління ризиком підприємства в контексті узгодженості законодавчих та теоретичних аспектів. Аналіз змістового навантаження категорійного визначення ризику у законодавчих документах наведено в табл. 1.

Отже, з позиції суб'єкта господарювання ризик розглядається як ймовірна подія, дія та/або бездіяльність, яка веде до негативних наслідків у формі виникнення збитків або додаткових втрат, недоотримання доходів та невиконання стороною договірних зобов'язань або податкових зобов'язань.

У теоретичному аспекті управління ризиками (ризик-менеджмент) «являє собою специфічний, відокремлений управлінський процес, який відіграє допоміжну роль у системі управління підприємством» [1, с. 32]. На думку Т.М. Борисової, «управління ризиком – це специфічна сфера менеджменту, що передбачає використання різноманітних підходів, процесів, заходів, які покликані забезпечити максимально широкий діапазон охоплення можливих ризиків підприємства, їх оцінку, а також формування, реалізацію та контроль заходів щодо оптимізації рівня ризиків для досягнення цілей підприємства» [7, с. 116].

Вивчення робіт науковців у напрямі управління ризиками підприємства дало змогу встановити, що існують дослідження, які базуються на визначенні концепцій, принципів, стратегій та методів аналізу ризиків у системі управління підприємством, а також дослідження на основі стандартів з управління ризиками.

Так, у роботі І.О. Горго [1] проаналізовано та узагальнено підходи до формування сучасних стратегії і тактики управління ризиками, систематизовано головні принципи управління ризиками, визначено перелік

Таблиця 1

Аналіз визначень категорії «ризик» на рівні законодавства України

Нормативно-правовий документ	Небезпека	Виникнення негативних наслідків	Втрати, недоотримання доходу	Недекларування податкових зобов'язань	Подія, дія та/або бездіяльність	Невиконання договірних зобов'язань	Можливість настання події, що матиме вплив на досягнення цілей
1. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»	+	+	+				
2. Податковий кодекс України				+			
3. Методика виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства, їх оцінки та визначення форми управління ними		+			+		
4. Положення щодо пруденційних нормативів професійної діяльності на фондовому ринку та вимог до системи управління ризиками		+			+		
5. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах			+			+	
6. Основні засади здійснення внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів							+

Джерело: складено автором з використанням джерел [11–16]

завдань, з вирішенням яких безпосередньо пов'язаний процес управління ризиком, та обґрунтовано сукупність функцій управління ризиками. У статті А.Ф. Кривко [3] досліджено та проаналізовано економічний механізм ризиків, уточнено сутність понять, що використовуються в процесі управління ризиками, узагальнено підходи до управління ризиками, поглиблено теоретичні положення та розроблено практичні рекомендації з удосконалення механізму управління ризиками.

Далі розглянемо висвітлення питань управління ризиками підприємства на основі стандартів з управління ризиками.

Стосовно управління ризиками існують такі стандарти:

- AS/NZS Standard 4360, розроблений міжвідомчим технічним комітетом OB/7 «Стандартів Австралії»/«Стандартів Нової Зеландії», виданий у 1995 році, переглянутий у 1999 році та у 2004 році;
- FERMA RMS, розроблений IRM (Інститут ризик менеджменту), AIRMIC (Асоціація ризик-менеджменту та страхування) і ALARM (Національний форум Великобританії з питань ризик-менеджменту в громадському секторі) у 2004 році;
- COSO II ERM, розроблений Комітетом спонсорських організацій у 2004 році;
- BASEL II, складений Базельським комітетом по банківському надзору у 2004 році та BASEL III у 2010–2011 роках;
- ISO/IEC, розроблений Міжнародною організацією зі стандартизації у 2009 році;
- ISO 31000:2018, 2018, розроблений Технічним комітетом ISO № 262 «Менеджмент ризику» та введений замість першого видання ISO 31000:2009.

Проведений аналіз наведених стандартів дав змогу встановити, що з позиції визначення ризик-менеджменту з теоретичної точки зору є стандарт AS/NZS Standard 4360 (Австралія та Нова Зеландія), у якому сформульовано, що «процес ризик-менеджменту можна визначити як систематичне використання наявних у розпорядженні менеджерів методів, способів і прийомів для вирішення завдань, що стосуються ризиків установлення контексту, аналізу (виявлення й оцінки) впливу, моніторингу і комунікації» [17]. Це визначення має системний характер, що є актуальним для підприємств, які перебувають на стадії впровадження або використання системи управління ризиком, але призначено переважно для застосування у великих компаніях.

З практичної точки зору також заслуговують на увагу стандарти CSA Q 850 (Канада) та BS 31100 (Велика Британія), у яких наводяться рекомендації з прийняття рішень в умовах ризику та збірка практик з ризик-менеджменту.

В контексті дослідження, враховуючи розвиток теоретичних аспектів та практичного застосування, будемо вважати управління ризиками на підприємстві процесом мінімізації, диверсифікації, лімітування або нівелювання впливу можливих ризиків на суб'єкт господарювання шляхом використання у процесі прийняття управлінських рішень доступних методів задля зменшення чи компенсування збитків у разі виникнення негативних подій.

Завдання управління ризиками включають такі основні елементи:

- попередження настання ризикової події;
- мінімізація можливих втрат, спричинених реалізацією ризику;

– максимізація додаткової вигоди, яку отримує підприємство в результаті управління ризиками [5, с. 51].

Під час розроблення підходів до управління ризиками необхідно базуватись на таких основних засадах, як можливість передачі ризиків; обґрунтоване прийняття ризиків; порівняння рівня прийнятих ризиків із дохідністю; економічність управління ризиками; врахування часового фактору [18].

Крім перелічених принципів, науковцями [1; 5; 9] виокремлюються такі принципи:

– принцип адекватної реакції (суб'єкт господарювання повинен адекватно й швидко реагувати на внутрішні та зовнішні зміни, що можуть стати джерелом ризиків);

– принцип комплексності (суб'єкт господарювання повинен прагнути до всебічного аналізу джерел і факторів ризику, якомога повнішого охоплення дослідженням можливих сфер реалізації ризику, перетворення ситуації невизначеності в ситуацію ризику);

– принцип розумного прийняття (можливість прийняття на себе тільки обґрунтованих ризиків (нерозумно ризикувати більшим заради меншого; доцільно приймати ризик тільки в межах власних коштів; необхідно прогнозувати можливі наслідки у разі реалізації ризику)).

До наявної класифікації принципів управління ризиками, на наш погляд, необхідно додати принцип

ефективності, що обумовлено економічним змістом цієї категорії, який проявляється в оцінці результативності, ступеня принесення користі. З огляду на те, що поширеним визначенням критерія ефективності є максимізація продукції та доходу за мінімізації витрат, управління ризиками як об'єкт мінімізації витрат є вагомою формою відображення мети функціонування підприємства.

Крім того, комплексне оцінювання рівня управління ризиками господарюючого суб'єкта має здійснюватися на основі спеціально розробленої або адаптованої системи показників, яка має бути спрямована на підвищення ефективності функціонування підприємства з урахуванням того, що на кожну одиницю витрат і використаних ресурсів слід одержувати більше доходу за наявності тих самих засобів виробництва, що зумовить зниження собівартості реалізації. Результатом зниження ефективності діяльності підприємства виступають такі види втрат, як збитки, нанесення фізичної шкоди майна, виникнення зобов'язань, псування запасів, простої обладнання.

Систематизацію та характеристику принципів управління ризиками підприємства наведено на рис. 1.

Названі принципи управління ризиками підприємства є базовими та можуть видозмінюватися з урахуванням ринкових умов функціонування. При цьому

Рис. 1. Класифікація принципів управління ризиками в системі управління підприємством

Джерело: складено автором з використанням джерел [1; 9; 18] та доповнено

необхідно враховувати ймовірність отримання ефекту масштабу за дотримання мінімізації витрат.

Ефектом масштабу від управлінських рішень щодо ризику можна вважати зміну витрат виробництва на одиницю продукції в результаті збільшення обсягів виробництва шляхом мінімізації ризиків. У цьому разі доцільно використати методи контролінгу ризиків, необхідність впровадження якого в діяльність підприємства обґрунтовано в роботах [2; 19; 20].

Етапи управління ризиками розподіляють на ідентифікацію ризику, аналіз ризику, розгляд альтернатив, оцінювання варіантів рішення, рішення в межах управління ризиком, контроль процесу управління ризиком [2; 5; 8; 10].

Варто зауважити про необхідність внесення змін у підходи до управління ризиками не в період виникнення проблемних ситуацій, а на стадії планування діяльності, визначення нових механізмів впливу на можливі негативні наслідки їх впливу для їх попередження та запобігання їм. Вибір конкретних методів і прийомів управління ризиками відображає тактичну цілеспрямованість підприємства, що проявляється у виборі оптимального методу для конкретного рішення за найбільш сприятливих умов у певній реальній господарській ситуації.

Загальні методи управління ризиками представлені в роботах В.Г. Алькеми, О.О. Кучмєєва [21], І.О. Горго [1], І.В. Свиноуса, О.Ю. Гаврика [8], Т.В. Семенютіної [5], Ю.С. Скакальського [2], В.А. Успенського [6], а їх систематизація наведена на рис. 2.

У теоретичному аспекті названі методи управління ризиками підприємства мають вагоме значення та роз-

вивають базисні традиційні методи управління, а в практичному аспекті використання цих методів вкрай складне, потребує досить великої бази даних інформаційно-аналітичного забезпечення, її оброблення та, відповідно, уповільнює прийняття управлінського рішення.

Вибір методу необхідно здійснювати з огляду на те, що витрати на впровадження мають забезпечувати економічну доцільність та ефективність. Досягнення цього є можливим на базі виділення релевантної інформації для прийняття рішень, що досить активно обговорюється науковцями [22; 23; 24]. У цьому напрямі необхідно розвивати механізм нейтралізації релевантних загроз, що є можливим за допомогою складання карти ризиків [20].

Вважаємо, що основним напрямом удосконалення системи управління ризиками підприємства є впровадження управління на основі системного підходу. Механізм комплексного управління ризиками на підприємстві наведено на рис. 3.

Запропонований механізм комплексного управління ризиками базується на основі системного підходу, за якого підприємство розглядається як відкрита система взаємодії із зовнішнім середовищем. На відміну від наявних, він спрямований на збільшення вартості підприємства через використання методів вибору джерел фінансування ризику, стратегій управління ризиком, його аналіз на основі розрахунку критерія ефективності та отримання системного ефекту.

Висновки. У статті розглянуто сутність ризику на законодавчому та теоретичному рівнях, визначено

Рис. 2. Методи управління ризиками підприємства

Джерело: складено автором з використанням джерел [6; 10; 21]

Рис. 3. Механізм комплексного управління ризиками підприємства

Джерело: складено автором

базові основи процесу управління ризиками підприємства. Встановлено, що з позиції суб'єкта господарювання ризик розглядається як ймовірна подія, дія та/або бездіяльність, яка веде до негативних наслідків у формі виникнення збитків або додаткових втрат, недоотримання доходів та невиконання стороною договірних зобов'язань або податкових зобов'язань. В контексті дослідження з огляду на розвиток теоретичних аспектів та практичного застосування прийнято, що управління ризиками на підприємстві необхідно роз-

глядати як процес мінімізації, диверсифікації, лімітування або нівелювання впливу можливих ризиків на суб'єкт господарювання шляхом використання у процесі прийняття управлінських рішень доступних методів задля зменшення чи компенсування збитків у разі виникнення негативних подій. Доведено, що вибір конкретних методів і прийомів управління ризиками відображає тактичну цілеспрямованість підприємства, що проявляється у виборі оптимального методу для конкретного рішення за найбільш сприятливих умов

у певній реальній господарській ситуації. При цьому механізм комплексного управління ризиками на підприємстві необхідно розглядати у контексті сутності, задач, принципів та процесу його здійснення. В дослідженні проведена систематизація та представлена характеристика принципів управління ризиками підприємства, визначені методи управління ризиками підприємства, їх типологія та характеристика. За результатами дослідження запропоновано механізм комплексного управління ризиками, який базується на основі системного

підходу та спрямований на збільшення вартості підприємства через включення методів вибору джерел фінансування ризику, стратегій управління ризиком, його аналіз на основі розрахунку критерію ефективності та отримання системного ефекту. Основним результатом цього підходу є отримання системного ефекту у вигляді додаткового скорочення загального рівня економічного ризику суб'єкта господарювання або у вигляді скорочення витрат на вжиття превентивних та компенсаційних заходів зі зниження економічних загроз.

Список використаних джерел:

1. Горго І.О. Концепція формування системи управління ризиками на підприємстві. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 11. С. 29–42.
2. Скальський Ю.С. Контролінг фінансових ризиків підприємств : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08. Київ, 2016. 231 с.
3. Кривко А.Ф. Економічний механізм управління ризиками. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 3(14). С. 185–190.
4. Качалов Р.М. Управление хозяйственным риском : монография. Москва : Наука, 2012. 192 с.
5. Семенютина Т.В. Організаційно-економічне забезпечення процесу управління ризиками газотранспортних підприємств : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04. Івано-Франківськ, 2016. 228 с.
6. Успенский В.А. Методы управления риском. *Финансы и кредит*. 2014. № 7. С. 43–50.
7. Борисова Т.М. Теоретичні аспекти управління ризиком на підприємстві. *Актуальні проблеми економіки*. 2005. № 7. С. 116–121.
8. Свиноус І.В., Гаврик О.Ю. Теоретичні засади формування системи управління ризиками підприємства. *Інноваційна економіка*. 2015. № 4. С. 76–80.
9. Скопенко Н.С. Теоретико-методологічні проблеми визначення ризиків. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2005. Т. 2. № 2(66). С. 224–227.
10. Бриндзя О.З. Врахування економічного ризику в управлінні підприємством. *Ефективна економіка*. 2014. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2694> (дата звернення: 13.07.2020).
11. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 5 квітня 2007 р. № 877-V в редакції від 1 грудня 2019 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. Ст. 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16> (дата звернення: 17.07.2020).
12. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI в редакції від 27 грудня 2019 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 17.07.2020).
13. Методика виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства, їх оцінки та визначення форми управління ними : Постанова КМУ від 16 лютого 2011 р. № 232 в редакції від 30 вересня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232-2011-%D0%BF> (дата звернення: 17.07.2020).
14. Положення щодо пруденційних нормативів професійної діяльності на фондовому ринку та вимог до системи управління ризиками : Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 1 жовтня 2015 р. № 1597 в редакції від 1 січня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1311-15> (дата звернення: 17.07.2020).
15. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах : Постанова НБУ від 11 червня 2018 р. № 64 в редакції від 7 червня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18> (дата звернення: 17.07.2020).
16. Основні засади здійснення внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів : Постанова КМУ від 12 грудня 2018 р. № 1062 в редакції від 27 квітня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1062-2018-%D0%BF> (дата звернення: 17.07.2020).
17. AS/NZS ISO 31000:2009. Risk management-Principles and guidelines. Standards Australia. 2009. URL: <https://www.iso.org/standard/43170.html> (дата звернення: 10.07.2020).
18. Галкин Г.В. Управление рисками. *Аналитика и исследования*. 2005. № 14(123). Ч. 2. С. 34–40.
19. Онешко С.В., Жолобова С.В. Необхідність впровадження системи контролінгу на українських підприємствах. *Развитие науки в XXI веке : материалы XX Международной заочной конференции*, 13 декабря 2016 г. Харьков, 2016. С. 117–120.
20. Boiko M.O., Gevrek Yu.S. Problematic aspects of financial risk assessment methodology in stevedoring companies. *World Science*. 2019. № 12. P. 32–38. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/30122019/6828
21. Алькема В.Г., Кучмеев О.О. Інструментарій вдосконалення механізму управління ризиками в логістичних системах торговельних підприємств. *Вчені записки університету «КРОК»*. 2018. № 4(52). С. 148–155.
22. Онешко С.В. Управління витратами портового оператора на базі релевантної інформації. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 16. № 2. С. 148–156.
23. Garrison Ray H., Noreen, Eric W., Brewer, Peter C. (2007) *Managerial Accounting* 12th Edition. New York, NY : McGraw-Hill/Irwin. 578 p.
24. Williams Jan R., Haka, Susan F., Bettner, Mark S., Meigs, Robert F. (2002) *Financial and Managerial Accounting: The Basis for Business Decisions*. New York, NY : McGraw-Hill/Irwin. 848 p.

References:

1. Horho I.O. (2018) Kontseptsiiia formuvannia systemy upravlinnia ryzykamy na pidpriemstvi [The concept of forming a risk management system at the enterprise]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, no. 11, pp. 29–42.
2. Skakalskyi Yu.S. (2016) Kontrolinh finansovykh ryzykiv pidpriemstv [Controlling financial risks of enterprises]. (PhD Thesis), Kyiv: Kyiv national economic university named after Vadim Hetman.
3. Kryvko A.F. (2019) Ekonomichnyi mekhanizm upravlinnia ryzykamy [Economic mechanism of risk management]. *Pryazovskiy ekonomichnyi visnyk*, no. 3(14), pp. 185–190.
4. Kachalov R.M. (2012) Upravlenie hozyajstvennym riskom [Economic risk management]. Moskva: Nauka. (in Russian)
5. Semenutina T.V. (2016) Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia protsesu upravlinnia ryzykamy hazotransportnykh pidpriemstv [Organizational and economic support of the risk management process of gas transmission companies]. (PhD Thesis), Ivano-Frankivsk: Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas.
6. Uspenskiy V.A. (2014) Metody upravleniya riskom [Risk management methods]. *Finansy i kredit*, no. 7, pp. 43–50.
7. Borysova T.M. (2005) Teoretychni aspekty upravlinnia ryzykom na pidpriemstvi [Theoretical aspects of risk management in the enterprise]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 7, pp. 116–121.
8. Svydnous I.V., Havryk O.Iu. (2015) Teoretychni zasady formuvannia systemy upravlinnia ryzykamy pidpriemstva [Theoretical principles of enterprise risk management system formation]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 4, pp. 76–80.
9. Skopenko N.S. (2005) Teoretyko-metodolohichni problemy vyznachennia ryzykiv [Theoretical and methodological problems of risk determination]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, no. 2(66), pp. 224–227.
10. Bryndzia O.Z. (2014) Vrachuvannia ekonomichnoho ryzyku v upravlinni pidpriemstvom [Consideration of economic risk in enterprise management]. *Efektivna ekonomika* (electronic journal), no. 1. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2694> (accessed 13 July 2020).
11. Pro osnovni zasady derzhavnoho nahliadu (kontroliu) u sferi hospodarskoi diialnosti: Zakon Ukrainy [The basic principles of state supervision (control) in the sphere of economic activity: Law of Ukraine] № 877-V (2007, April 5). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, no. 29, st. 389. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16> (accessed 17 July 2020).
12. Podatkovi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine] № 2755-VI (2010, December 2). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, no. 13–14, 15–16, 17, st. 112. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed 17 July 2020).
13. Metodyka vyivlennia ryzykiv zdiisnennia derzhavno-pryvatnoho partnerstva, yikh otsinky ta vyznachennia formy upravlinnia nymy: Postanova KMU [Methods for identifying risks of public-private partnerships, their assessment and determining the form of their management: Resolution of the Cabinet of Ministers] № 232 (2011, February 16). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232-2011-%D0%BF> (accessed 17 July 2020).
14. Polozhennia shchodo prudentsiinykh normatyviv profesiinoi diialnosti na fondovomu rynku ta vymoh do systemy upravlinnia ryzykamy: Rishennia Natsionalnoi komisii z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku [Regulations on prudential standards of professional activity in the stock market and requirements for the risk management system: Decision of the National Commission on Securities and Stock Market] № 1597 (2015, October 1). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1311-15> (accessed 17 July 2020).
15. Polozhennia pro orhanizatsiiu systemy upravlinnia ryzykamy v bankakh Ukrainy ta bankivskykh hrupakh: Postanova NBU [Regulations on the organization of the risk management system in banks of Ukraine and banking groups: Resolution of the NBU] № 64 (2018, June 11). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18> (accessed 17 July 2020).
16. Osnovni zasady zdiisnennia vnutrishnoho kontroliu rozporiadnykamy biudzhetykh koshtiv: Postanova KMU [The main principles of internal control by managers of budget funds: Resolution of the Cabinet of Ministers] № 1062 (2018, December 12). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1062-2018-%D0%BF> (accessed 17 July 2020).
17. AS/NZS ISO 31000:2009. (2009) Risk management-Principles and guidelines. Standards Australia. Available at: <https://www.iso.org/standard/43170.html> (accessed 10 July 2020).
18. Galkin G.V. (2005) Upravlenie riskami [Risk management]. *Analitika i issledovaniya*, no. 14(123), pp. 34–40.
19. Oneshko S.V., Zholobova S.V. (2016) Neobkhidnist vprovadzhennia systemy kontrolihu na ukraïnskykh pidpriemstvakh [The need to implement a controlling system at Ukrainian enterprises]. Proceedings of the *Razvitie nauki v XXI veke* : XX Mezhdunarodnoy zaochnoy konferentsii (Ukraine, Kharkov, December 13, 2016). Kharkov: Nauchno-ynformatsyonnyi tsentr “Znanye”, pp. 117–120.
20. Boiko M.O., Gevrek Yu.S. (2019) Problematic aspects of financial risk assessment methodology in stevedoring companies. *World Science*, 12, pp. 32–38. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/30122019/6828
21. Alkema V.H., Kuchmieiev O.O. (2018) Instrumentarii vdoskonalennia mekhanizmu upravlinnia ryzykamy v lohistychnykh systemakh torhivelynykh pidpriemstv [Tools for improving the risk management mechanism in the logistics systems of trading companies]. *Vcheni zapysky universytetu “KROK”*, no. 4(52), pp. 148–155.
22. Oneshko S.V. (2014) Upravlinnia vytratamy portovoho operatora na bazi relevantnoi informatsii [Port operator cost management based on relevant information]. *Ekonomichnyi analiz*, no. 2, pp. 148–156.
23. Garrison Ray H., Noreen, Eric W., Brewer, Peter C. (2007). Managerial Accounting 12th Edition. New York, NY: McGraw-Hill/Irwin. (in English)
24. Williams Jan R., Haka, Susan F., Bettner, Mark S., Meigs, Robert F. (2002) Financial and Managerial Accounting: The Basis for Business Decisions. New York, NY: McGraw-Hill/Irwin. (in English)